

LA COMMEMORACIÓ DEL 150è ANIVERSARI DEL NAIXEMENT DE MIQUEL DELS SANTS OLIVER

DAMIÀ PONS

Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana
i Lingüística General
dppons50@hotmail.com

Miquel dels Sants Oliver i Tolrà (Campanet, Mallorca, 1864 - Barcelona 1920) va ser un poeta i un narrador ben estimable, en sintonia amb els corrents estètics del Modernisme. També, i de manera especialment rellevant, fou un important intel·lectual, periodista i historiador. Va desenvolupar la seva activitat entre el 1884 i el 1919, primer quasi exclusivament a Mallorca; després, a partir de 1904, sobretot a Barcelona. A Palma va dirigir el diari *La Almudaina*, des del qual va promoure l'aplicació de tot un seguit de mesures polítiques, socials, culturals i econòmiques que es fonamentaven en el regionalisme i en la voluntat d'aconseguir la modernització de l'illa. Així, va combatre el centralisme i la subordinació política dels sectors dirigents illencs, va reivindicar un model d'Estat de caràcter confederal que fos coherent amb la inqüestionable diversitat nacional i històrica interna que el caracteritzava, propugnà que el grup etnocultural català es posàs al capdavant de la reforma de l'Estat espanyol —la pèrdua de les darreres colònies (1898) l'havia col·locat davant el mirall dels seus endarreriments i de les seves múltiples deficiències—, una reforma que ell considerava del tot imprescindible i urgent.

A Mallorca, Oliver va ser el primer teòric del mallorquinisme polític —«*La qüestió regional*» (1899)— i el primer que va articular un programa detallat —la sèrie d'articles «Desde la terraza» (1890), inclosa al llibre *Cosecha periodística* (1891)— sobre la idoneïtat de l'illa com a destí turístic internacional. A més, publicà dues obres que marcaren l'inici de la contemporaneïtat insular en l'àmbit dels estudis històrics i literaris: *Mallorca durante la primera Revolución* (1901) i *La literatura en Mallorca. Ensayos críticos* (1903). Entre el 1890 i el 1904, va exercir un lideratge social i intel·lectual molt actiu i mol influent.

A Barcelona, la seva projecció pública encara va incrementar-se més. Fou el director del *Diario de Barcelona* (1904-1906) i de *La Vanguardia* (1906-1920), un dels vuit primers membres de la Secció Històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), Oficial Major de Biblioteca i Secretaria (1904-1916) i President (1917-1918) de l'Ateneu Barcelonès, vicepresident de l'Associació de la Premsa de Barcelona (1912-1913), col·laborador d'*Il·lustració Catalana* (1905-1906) —els escrits foren recollits a *Mestres i amics* (1920)— i de *La Il·lustración*

Artística (1906-1916) —el volum *De Barcelona. Cròniques fugaces* (2015) inclou totes les col·laboracions—, conferenciant habitual a tribunes rellevants, president o mantenidor de diversos Jocs Florals... També va publicar alguns importants estudis històrics: la sèrie de quinze articles «Escritores catalanes en castellano» (*La Vanguardia*, 1909-1910) i *Catalunya en temps de la Revolució francesa* (1917). Una part considerable dels seus treballs periodístics foren recopilats en diferents llibres: els d'*Entre dos Españas* (1906) procedien del *Diario de Barcelona*; *El caso Maura* (1914), *Los españoles en la Revolución francesa* (1914) i els sis volums de les *Hojas del sábado* (1918), de *La Vanguardia*.

A Barcelona, els articles que Oliver va publicar foren sobretot d'anàlisi política o de contingut històric o literari. Des d'una posició ideològica alhora liberal, conservadora i regionalista, feu costat al moviment de la Solidaritat i va defensar la intervenció del catalanisme, en una posició de lideratge, en el projecte de regeneració i de modernització de l'Estat; igualment es manifestà com un ferm partidari de l'entesa entre el maurisme i el catalanisme, una entesa que ell va considerar que era l'única via que permetria aconseguir el doble objectiu de resoldre la qüestió catalana —amb el reconeixement de Catalunya com a subjecte polític diferenciat i la implantació d'un règim d'autogovern— i també la necessària reforma i modernització de l'Estat. El trencament de la unitat del catalanisme amb la desfeta de la Solidaritat, els actes de violència social que hi va haver a Barcelona durant la Setmana Tràgica, els atemptats anarquistes freqüents que es produïen a la ciutat, la percepció de la societat de masses com una força descontrolada que tenia un potencial enorme de conflictivitat, la ruptura entre el catalanisme i el maurisme, i finalment l'esclat de la Gran Guerra, la qual sobretot va interpretar com un gran fracàs de la civilització europea, tots aquests fets varen determinar que Oliver cada vegada més anàs incrementant el seu pessimisme i el seu conservadorisme.

Els actes celebrats

Els actes commemoratius del 150è aniversari del naixement de Miquel S. Oliver es varen celebrar fonamentalment a tres llocs: a Campanet, el poble on va néixer el 4 de maig de 1864, a Palma i a Barcelona, les dues ciutats on va residir, en etapes diferents, quasi tota la seva vida. El mateix dia del centenari del seu naixement, l'Ajuntament de Campanet va fer un acte institucional en el qual, a més de les intervencions de la batlessa Magdalena Solivelles i de la regidora de cultura Catalina Martorell, hi va haver la conferència «Campanet al voltant de 1864», que va impartir l'historiador Damià Ferrà-Ponç, i la projecció de l'audiovisual «M. S. Oliver: de Campanet a Barcelona. Una vida d'escriptor», realitzat per Rafel Pons a partir d'un guió de Damià Pons. Aquell mateix dia, la biblioteca municipal va passar a anomenar-se Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, afegint així a la fisonomia del poble un element més que el recorda i li ret

homenatge. Els altres elements que hi ha són el nom d'un carrer, dues làpides a la façana de la casa on va néixer i una columna amb la seva testa a la zona enjardinada d'una de les places. Al llarg de l'estiu, a Campanet també es feren quatre conferències i una representació teatral. Damià Pons va dissertar sobre «El paper de M. S. Oliver en la Mallorca d'entre els segles XIX i XX», Pere Fullana sobre «El pensament polític de M. S. Oliver», Celestí Alomar sobre «M. S. Oliver i el turisme a Mallorca: del Gran Hotel a l'ecotaxa», i Pere Rosselló Bover sobre «L'obra literària de M. S. Oliver». La mitjana d'assistents va ser d'una cinquantena. La representació de *L'Hostal de la Bolla* va anar a càrrec de Sa Tropa, un grup teatral de la localitat. Va representar-se la versió dramatitzada de la novel·la que havien fet Guillem Frontera i Joan Arrom. Hi assistí un públic molt nombrós, unes tres-centes persones.

A Palma el programa commemoratiu va ser promogut i organitzat per la Universitat de les Illes Balears i per l'Institut d'Estudis Catalans. De la UIB s'hi implicaren el Vicerectorat de Cultura, Projecte Social i Seus Universitàries, el Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, el Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, el Centre d'Estudis i Documentació Contemporània (CEDOC) i el Servei d'Activitats Culturals (SAC). També es va comptar amb la col·laboració de la Societat Arqueològica Lul·liana, l'ajuntament de Campanet i el Grup d'Estudi de la Literatura del Vuitcents (GELIV), dirigit pel professor Josep M. Domingo.

El programa va incloure una Jornada d'estudi, dues conferències, tres taules rodones i dues sessions de presentació de comunicacions. Tots els actes varen ser dedicats a Gregori Mir Mayol, historiador i un estudiós molt notable del pensament i l'obra de M. S. Oliver, des de fa anys en una situació de salut molt precària.

La Jornada d'estudi va celebrar-se el divendres 31 d'octubre, a l'Aula de Graus de l'Edifici Ramon Llull, del Campus de la UIB. Els ponents que hi intervingueren i els temes que tractaren foren els següents: Joan Mas i Vives: «M. S. Oliver i la Renaixença a Mallorca»; Jordi Casassas: «Els estudis històrics»; Pere Rosselló Bover: «L'obra narrativa: entre el costumisme i el Modernisme»; Antoni Marimon: «La teorització del mallorquinisme polític: *La qüestió regional*»; Pere Fullana: «Entre el regeneracionisme, el catalanisme i el maurisme»; i Damià Pons: «L'obra en vers: de les composicions costumistes a l'atracció pels diferents corrents poètics de la fi de segle».

El nombre total d'inscrits formals va ser de vint-i-vuit. La majoria eren alumnes del Grau de Llengua i Literatura Catalanes. També s'hi inscriviren alguns professors de secundària. Tot i això, el nombre d'assistents als diferents actes fou superior al dels inscrits, al voltant d'unes seixanta persones de mitjana.

La primera de les dues conferències fou impartida per Sebastià Serra, el dimarts 4 de novembre, a la seu de la Societat Arqueològica Lul·liana. Parlà de «L'activitat periodística de M. S. Oliver: de *La Almudaina* a *La Vanguardia*». La segona, el dimarts 11 de novembre, a l'edifici universitari de La Riera, va anar a càrrec de Josep Massot i Muntaner. Va tractar de «La relació de M. S. Oliver amb

Josep M. Quadrado, Marian Aguiló i Antoni M. Alcover». Abans de cada una de les dues conferències hi hagué la presentació de comunicacions. En concret hi va haver sis aportacions.

La funció de les tres taules rodones era relacionar alguns dels eixos temàtics més importants del pensament i de l'activitat intel·lectual d'Oliver amb el moment present. La primera va titular-se «De la indústria turística imaginada per M. S. Oliver fins als onze milions de visitants anuals». Hi intervingueren els economistes Eugeni Aguiló, Jaume Garau i Antoni Riera Font, i també Celestí Alomar, exconseller de Turisme (1999-2003) del Govern de les Illes Balears. A la segona, Joan Lladó, dirigent d'Esquerra Republicana a Mallorca, Joan March, exsecretari general del PSIB-PSOE, Josep Melià, dirigent d'El Pi, Pere Sampol, exdirigent del PSM i vicepresident (1999-2003) del Govern balear, i Cristòfol Soler, ex-president del Govern balear (1995-1996), parlaren de «Les aportacions del mallorquinisme polític: de M. S. Oliver a l'actualitat». Aquestes dues taules rodones es feren al Club Diario de Mallorca, el 18 de novembre i el 2 de desembre. La tercera es va celebrar el 9 de desembre, al CaixaForum. Andreu Manresa, corresponçal d'*El País* a Mallorca, Miquel Payeras, redactor-delegat d'*El Temps*, Joan Riera Munar, subdirector del *Diario de Mallorca*, Cristina Ros, directora de l'*Arabalears*, i Miquel Serra Magraner, director de la *Última Hora*, parlaren de «La pràctica del periodisme: de l'època de M. S. Oliver a la premsa digital». La mitjana d'assistència a les dues conferències i a les tres taules rodones va ser baixa: unes quaranta persones. A més, els assistents no pertanyien més que escassament a la categoria dels inscrits formals, es tractava simplement de ciutadans amb inquietuds i curiositats culturals.

A Palma va fer-se un altre acte important en ocasió del 150è aniversari: l'exposició *Miquel dels Sants Oliver (1864-1920: l'home, l'escriptor, el periodista)*. La iniciativa fou de la UIB, amb la participació dels professors Pere Rosselló Bover i Damià Pons i Pons com a redactors dels textos. L'empresa IRU en va fer el disseny i la realització material. El finançament va anar a càrrec del Departament de Cultura del Consell de Mallorca, al Centre de Cultura de la Misericòrdia del qual s'hi varen poder veure els dotze panells durant el desembre del 2014 i el gener del 2015. El mes de maig del 2015, l'exposició va estar instal·lada durant quinze dies a Campanet, a la Casa-Museu Posada de Biniatró. De l'exposició se'n va fer un catàleg que reproduïa els textos i les imatges dels panells.

Ha estat ben significatiu el comportament institucional del Consell de Mallorca i de l'Ajuntament de Palma, governats ambdós pel Partit Popular amb majoria absoluta. A partir d'una moció presentada pel grup MÉS, una organització política sobiranista i d'esquerres, els respectius plenaris acordaren que commemorarien l'efemèride. És evident que no varen poder negar-s'hi perquè Oliver és fill il·lustre de Palma (1920) i fill predilecte de Mallorca (2004). Tanmateix, com que per al PP de les Balears Oliver té l'estigma de ser catalanista, intentaren que la commemoració fos ínfima. Així, mentre el Consell de Mallorca únicament va finançar l'exposició que va promoure la UIB, l'ajuntament de Palma tan sols

va organitzar una conferència, quan ja feia més de tres mesos que havia acabat l'any del 150è aniversari. La va impartir Damià Pons: «M. S. Oliver i la ciutat de Palma: vida i literatura»

Els actes celebrats a Barcelona foren impulsats per l'Institut d'Estudis Catalans —amb la implicació de les Seccions Històrico-Arqueològica, Filològica i de Filosofia i Ciències Socials i la Societat Catalana de Llengua i Literatura— i se celebraren durant el mes d'octubre i la primera setmana de novembre. També hi col·laboraren la Universitat de les Illes Balears, el Col·legi de Periodistes de Catalunya, l'Ateneu Barcelonès i el diari *La Vanguardia*. A l'acte inaugural, celebrat a la seu de l'IEC el primer dia d'octubre, hi hagué intervencions de Joandomènec Ros, president de l'entitat, que va fer la presentació del programa commemoratiu; de Josep Massot i Muntaner, president de la Secció Històrico-Arqueològica, que va situar Oliver en el context cultural mallorquí d'entre els segles XIX i XX; de Damià Pons, delegat de l'IEC a Palma, que va parlar de la publicació en curs de les *Obres completes* de l'escriptor, en coedició entre l'IEC i Lleonard Muntaner Editor; i del doctor Joaquim Molas, que va documentar les relacions que hi va haver entre Oliver i l'IEC, a partir de la seva pertinença a la Secció Històrico-Arqueològica.

A la seu de l'IEC també s'hi impartiren dues conferències: Jordi Casassas parlà de l'Oliver historiador i Pere Rosselló Bover de la seva obra com a escriptor modernista. A la seu del Col·legi de Periodistes de Catalunya, s'hi programaren dues intervencions: la de Josep M. Casasús sobre la relació d'Oliver amb el *Diario de Barcelona* i la de Jordi Amat i Llätzer Moix —que va substituir Enric Juliana, enunciat al programa— sobre la que va tenir amb *La Vanguardia*. Finalment, Damià Pons va reconstruir, en una de les sales de la mateixa entitat, els lligams de l'intel·lectual mallorquí amb l'Ateneu Barcelonès.

La valoració dels actes fets a Barcelona per força ha de ser negativa perquè hi hagué una escassíssima assistència. Més enllà de les possibles deficiències en la convocatòria i en la promoció de les diferents conferències, tot sembla indicar que la causa més determinant va ser que a hores d'ara la figura, el pensament i l'obra de Miquel S. Oliver és objecte d'un nul interès per part del món periodístic, intel·lectual i acadèmic barceloní. Els mitjans de comunicació i els departaments universitaris de la ciutat comtal varen manifestar —ho afirmam sense descartar que hi hagués pogut haver alguna iniciativa que desconeixem— una indiferència quasi absoluta davant M. S. Oliver en ocasió del 150è aniversari del seu naixement. Les excepcions foren ben poques. Cal destacar la lloable tasca feta per l'historiador de la premsa Josep Maria Casasús, el qual, a la seva secció diària «Abans d'ara», que publica al diari *Ara*, ha anat reproduint un bon nombre de fragments d'articles que són ben representatius de l'obra periodística d'Oliver. El suplement *Cultural/s* (2 de juliol de 2014) de *La Vanguardia* va publicar articles de Jordi Amat —«Periodismo que influye»— i Carme Riera —«Ver el mundo como es y cambiarlo»—. A la revista *Serra d'Or* hi sortiren «M. S. Oliver, *La Vanguardia* i la campanya autonomista de 1918» (octubre de 2014), d'Albert

Balcells, i «M. S. Oliver, una vida de periodista» (desembre de 2014), de Damià Pons.

Al llarg del 2014, els diaris *Ara Balears* (23 de març i 6 de maig), a càrrec de Pere Antoni Pons, la *Última Hora* (15 de juny), de Carles Domènec, i el *Diario de Mallorca* (30 de novembre), de Josep Jaume, també varen dedicar reportatges a Oliver. A més, alguns dels col·laboradors habituals de l'*Ara Balears* tractaren de l'escriptor commemorat: «M. S. Oliver, un creador de la Mallorca moderna» (11 de maig), de Damià Pons, «M. S. Oliver i el turisme», de Celestí Alomar, i «Dels Sants Oliver i el pensament vertical» (7 de desembre), d'Antoni Riera Font. Miquel Payeras va fer una semblança global d'Oliver —«La mirada més perspicax»— al setmanari *El Temps*.

A més dels actes celebrats a Campanet, Palma i Barcelona, Damià Pons va impartir una conferència al Cercle Artístic de Ciutadella (desembre de 2014) i una altra a la Casa Joan Fuster, de Sueca (27 de març de 2015). En el primer cas va parlar de «M. S. Oliver i la cultura entre els segles XIX i XX»; en el segon, sobre «M. S. Oliver i el mallorquinisme cultural i polític durant el segle XX».

Les previsions són que el 2016 es publiqui un volum que inclourà tots els materials d'interès que va generar la figura i l'obra d'Oliver en ocasió dels actes commemoratius del 150è aniversari del seu naixement.